

РОЗДІЛ І. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2018-2-01>

УДК 347.2:342.591:35.077.2(477)

ПОЗАЮРИСДИКЦІЙНІ ЗАСОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ТА ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ

Лихолат І.П., к.ю.н., докторант

*Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
вул. Сковороди, 2, м. Київ, Україна
notar5336@ukr.net*

Стаття присвячена аналізу позаюрисдикційних засобів врегулювання і вирішення правових суперечок в Україні. Поряд з найбільш важливими юрисдикційними органами (суд, Президент, Уповноважений Верховної Ради з прав людини і так далі), вирішити правову суперечку в Україні, можна за допомогою звернення і до позаюрисдикційних інструментів.

Ключові слова: юрисдикція, вирішення спорів, юрисдикційні та позаюрисдикційні засоби, захист прав.

NON JURISDICTIONAL MEANS OF ADJUSTMENT AND SOLVING LEGAL DISPUTE IN UKRAINE

Lykholat I.P.

*National university of «Kyiv-Mogyla Academy», str. Skovorody 2, Kyiv, Ukraine
notar5336@ukr.net*

This article is devoted to the analysis of out of jurisdiction means of settling and resolving legal disputes in Ukraine. These are institutions that have tools for settling and resolving legal disputes, but are not public authorities or acting on behalf of the state.

In Ukraine, there are two types of out of jurisdiction and disjunctive dispute resolution and resolution bodies: those preserved from the Soviet period and those that are the property of world legal practice and borrowed from other countries.

The first ones include arbitration courts and labor disputes commissions (LDC).

LDC is a mandatory primary body for the settlement and resolution of labor disputes for a certain category of employees in certain cases as a first instance. Consequently, the LDC is not a voluntary jurisdiction.

Arbitral tribunals are not part of the system of general proceedings. The dispute may be referred to the arbitral tribunal exclusively on a voluntary basis in the presence of the parties to the arbitration agreement, and arbitral tribunals may be permanent and created to resolve a particular dispute.

The arbitral tribunals and the LDC are not, however, jurisdictional but have normative competence in the field of the protection of rights.

The second group includes tools that are being gradually introduced for settling disputes: Alternative Dispute Settlement (ADS): Mediation, Negotiation and Facilitation. None of these dispute resolution and settlement tools is legitimized in Ukraine. In this case, the mediation procedure, for example, has been actively implemented in Ukraine's legal practice in recent years. The technique of negotiations is actually also used in legal activities. The practice of lawyer-practice is related to the implementation of negotiations, especially in the area of preventing disputes and pre-trial phase of their settlement. Negotiations are an integral part of the work of most representatives of legal professions in Ukraine.

Key words: jurisdiction, disputes resolving, jurisdictional and non-jurisdictional means, defense of rights.

Питанню вивчення різноманітних засобів врегулювання та вирішення спорів у сучасній правовій літературі України приділено чимало уваги. Аналізом різноманітних аспектів цієї проблеми займалися Л.С. Анохіна, Н.М. Бесараб, Я.Л. Іваненко., П.Ф. Карпечкін, Т.В. Комаров,

О.І. Моїсеєв, М.Я. Поліщук, Д.М. Притика, Ю.І. Руснак, В.В. Сердюк, В.С. Стефанюк, А.А. Стрижак, М.В. Тесленко, Г.П. Тимченко, З.В. Тропін, Д.М. Шадура та інші. Найбільш ґрунтовно досліджені питання вирішення правових спорів в судовому та адміністративному порядку, але активно вивчаються і медіації, як альтернативний засіб вирішення спорів. До того ж узагальнення юрисдикційних та позаюрисдикційних засобів вирішення правових спорів в Україні, надання їх характеристики та класифікація ще не проводилася.

Актуальність дослідження позаюрисдикційних засобів вирішення правових спорів детермінована, з одного боку, специфікою розвитку суспільних та правових відносин на сучасному етапі, що вимагає принципово нових підходів до вирішення правових спорів, з другого – трансформацією традиційних засобів вирішення спорів, виникненням та поширенням нових. Мета дослідження полягає у висвітленні найбільш загальних характеристик позаюрисдикційних засобів вирішення правових спорів, новизна – у поділі засобів врегулювання та вирішення правових спорів на юрисдикційні (судові та позасудові) та позаюрисдикційні (традиційні та альтернативні). Практичне значення даного напрямку дослідження – у можливості комплексного аналізу різноманітних засобів вирішення спорів, прогнозуванні розвитку та ефективності кожного конкретного засобу.

Сучасне право є динамічною сферою, адже постійно виникають все нові і нові види суспільних відносин, що детермінують, відповідно, виникнення дещо іншого типу правових спорів, а отже й принципово нових методів їх вирішення. В Україні, як і в інших країнах романо-германської сім'ї, врегулювання та вирішення спорів здійснюється переважно юрисдикційними органами, якими є органи (або особи), що вирішують спори у відповідності із нормативно визначеною компетенцією в галузі захисту прав уповноваженого на те органу державної влади, посадової особи або іншого органу, що уповноважений державою та діє від її імені. Юрисдикційний захист, який здійснюється відповідними державними органами, є, безумовно, найбільш важливим у системі захисту прав [20, с. 174].

Юрисдикційні органи становить система судів загальної юрисдикції, що спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення, вищі спеціалізовані суди – Вищий суд з питань інтелектуальної власності та Вищий антикорупційний суд та орган конституційної юрисдикції – Конституційний Суд України. Також в Україні у врегулюванні та вирішенні спорів задіяна ціла низка позасудових органів та осіб, до яких відносяться Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Президент України, Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, а також спеціально уповноважені органи або органи зі спеціальним статусом, що мають визначені повноваження у сфері захисту прав: Антимонопольний комітет України, дипломатичні служби, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, органи державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державні та приватні нотаріуси та квазінотаріальні органи.

Але врегулювання та вирішення правових спорів може здійснюватися не тільки в межах юрисдикційної діяльності. В Україні діє низка органів, що також мають компетенцію з врегулювання та вирішення правових спорів, але вони не є органами державної влади або такими, що діють від імені держави. Позаюрисдикційна (неюрисдикційна) форма захисту «полягає в діяльності громадян та організацій по захисту цивільних прав та охоронювальних законом інтересів, які здійснюються ними самостійно, без звернень за допомогою до державних або інших компетентних органів» [18, с. 65]. Така форма захисту «потребує окремої наукової уваги, оскільки вона є динамічною правовою дефініцією, яка не має сталих меж і може бути трансформована залежно від суб'єктивного складу, змісту правовідносин» [9, с. 58].

В Україні діють два типи позаюрисдикційних органів врегулювання та вирішення спорів: традиційні засоби, які вже мають тривалу історію та функціонують й досі, та такі, що є надбанням світової юридичної практики та запозичені з інших країн.

До перших відносяться третейські суди та комісії з трудових спорів (КТС).

Третейські суди не входять до системи загального судочинства та є недержавними органами. На території сучасної України вони були започатковані фактично ще за часів Київської Русі, продовжували існувати весь період нашої історії, включаючи радянський період: «інститут третейського судочинства також не залишився поза увагою, нова влада визнала його як засіб захисту порушених або спірних прав» [17, с. 137]. Постійно діючі або створені для вирішення конкретного спору (*ad hoc*) третейські суди утворюються за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за виключенням категорії спорів, встановлених чинним законодавством України, та у визначеному порядку (статті 6 та 2 Закону України «Про третейський суд» [2] (далі – Закон). Їх завдання є доволі широкими: захист майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних чи юридичних осіб шляхом всебічного розгляду та вирішення спорів відповідно до закону (стаття 3 закону). Спір може бути переданий на розгляд третейського суду лише за наявності між сторонами третейської угоди (стаття 5 закону). Постійно діючі третейські суди підлягають державній реєстрації та можуть утворюватися та діяти, зокрема, при зареєстрованих згідно з чинним законодавством України всеукраїнських громадських організаціях, фондових і товарних біржах, торгово-промислових палатах, юридичних особах тощо (статті 8 та 9 закону). Відповідно до статті 14 закону, призначення чи обрання третейських суддів здійснюються на засадах диспозитивності та добровільності сторін.

З 20-х років минулого століття веде своє походження КТС: «Принципи, на яких ґрунтується створення та функціонування КТС, беруть свій початок ще з часів Радянського Союзу, коли в Кодексі законів про працю (1922 р.) було зафіксовано досудовий порядок розгляду індивідуальних трудових спорів» [16, с. 85]. КТС обирається загальними зборами (конференцією) трудового колективу підприємства, установи, організації з числом працюючих не менш як 15 осіб, а предметом їх розгляду є виключно трудові спори (статті 223 та 224 Кодексу законів про працю України – далі КЗпП) [4]. Характерною особливістю КТС є те, що, хоча вони і не підпадають під визначення юрисдикційного органу, є обов'язковим первинним органами з врегулювання та вирішення трудових спорів для визначеної категорії працівників. Слід зазначити, що наявний статус КТС та ефективність їх діяльності не повною мірою відповідають вимогам сьогодення, та, «навіть з огляду на прийняття ряду нових законодавчих актів, що стосуються трудових правовідносин різних категорій працівників різних сфер економічної діяльності, у нині чинний КЗпП зміни вносяться досить повільно» [15, с. 520–521].

Третейські суди та КТС хоча і не є юрисдикційними органами, але мають нормативно визначену компетенцію в галузі захисту прав. До того ж КТС не є органом добровільної юрисдикції, врегулювання та вирішення визначеної категорії спорів є обов'язковим для визначеної категорії осіб у визначених випадках як першої інстанції. А вирішення спорів третейськими судами також є обов'язковим у разі, якщо це передбачено відповідною угодою.

Разом з існуванням позаюрисдикційних засобів врегулювання та вирішення правових спорів, які залишилися від радянської системи та є органами, передбаченими чинним законодавством, в Україні поступово запроваджуються нові засоби та форми врегулювання та вирішення спорів. Йдеться про Альтернативне врегулювання спорів (далі АВС), *Alternative dispute resolution (ADR)*. «АВС варто розглядати як вирішення спорів і врегулювання правових конфліктів за допомогою альтернативних (недержавних) форм, що мають забезпечувати швидке й ефективне їх врегулювання за мінімальних затрат сил, часу й коштів зацікавлених осіб» [8, с. 345].

Якщо у вітчизняному праві ідея альтернативного (не тільки позасудового, але й позаюрисдикційного) врегулювання та вирішення спорів набула поширення нещодавно, приблизно 20 років потому, то в світовій практиці «ідея позасудового розв'язання конфлікту,

примирення сторін, що сперечаються, існує з давніх пір, та є частиною культурних традицій, і має морально-етичне, релігійне підґрунтя» [7, с. 2].

Один з найперших документів, що передбачав можливість врегулювання правових спорів шляхом процедури примирення – це Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18. 05. 1965 року (Конвенцію ратифіковано Законом N 1547-III від 16.03.2000) [5]. Після цього було прийнято чимало міжнародних актів, які врегульовують процедури медіації та посередництва: Рекомендація № R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах [10], Рекомендація № R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах [12], Рекомендація №R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах [11], Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами-приватними особами [13], Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах [14] тощо.

Найбільш поширений та розвинений на сьогодні у світі та Україні засіб АВС – це медіація, яка є, зазвичай, добровільним засобом врегулюванням спорів. Але в практиці ряду держав «медіація розглядається як обов'язковий досудовий етап урегулювання спору, в інших судді можуть направити сторони цивільної справи на медіацію, яка для останніх буде обов'язковою» [7, с. 16].

В Україні медіація ще й досі не легітимізована, а отже не легітимізований медитативний процес, діяльність медіатора, медіативна угода не має обов'язкової сили для сторін, відсутні єдині загальні стандарти медіативної техніки тощо. Остання редакція законопроекту Закону України «Про медіацію» була подана до Верховної Ради України ще 19.03.2015 року [3]. Медіація, відповідно до цього законопроекту, визначається як альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу, самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їх спору за допомогою медіатора.

Отже до прийняття відповідного закону в Україні, медіація є не тільки позаюрисдикційним методом вирішення спорів, але взагалі знаходиться поза сферою правого регулювання.

Проте відсутність легітимізації процедури медіації не є свідченням її незаконності. Вочевидь у випадку із медіацією можна застосувати принцип цивільного права: дозволено те, що не заборонено законом. Інша річ, що правові наслідки медіативного процесу наразі є зовсім інші, ніж вони були б у разі легітимізованої процедури. Зокрема, медіативна угода не має жодних примусових дій, пов'язаних із її примусовим виконанням.

Не дивлячись на те, що процедура медіації є нелегітимізованою, Закон України «Про медіацію» ще не прийнятий, практика застосування медіативних процедур поступово впроваджується в Україні. На сьогодні створено низку громадських об'єднань, що покликані запроваджувати та популяризувати медіативні техніки та процедури, здійснювати навчання. Така діяльність здійснюється Громадською організацією «Національна асоціація медіаторів України» [1], яка співпрацює з Координатором проектів ОБСЄ у підтримці розвитку української спільноти експертів-медіаторів та фасилітаторів діалогу; Українським центром медіації (УЦМ), започаткованим при Києво-Могилянській Бізнес Школі з метою створення інституції, яка б стала рушійною силою для розвитку альтернативних способів вирішення спорів в Україні [19] та низкою інших організацій, головною метою діяльності яких є впровадження практики медіації.

Ще однією розповсюдженою формою АВС є переговори (перемовини) – спілкування, дискусія, обговорення проблемних аспектів з метою досягнення спільного рішення для

врегулювання і вирішення спору. Фактично в Україні уся діяльність юриста-практика пов'язана зі здійсненням переговорів. Це стосується більшою мірою попередження спорів та досудового етапу їх врегулювання. «Перемовини також є найважливішим інструментом врегулювання різниці позицій сприйняття, при чому не лише між компаніями, але й всередині них» [6, с. 191].

Фасилітація відноситься більшою мірою до психологічних та педагогічних технік та, хоча й може використовуватися в процесі врегулювання та вирішення правового спору, безпосередньо до позаюрисдикційних засобів врегулювання та вирішення правових спорів в Україні не відноситься.

В Україні врегулювання та вирішення спорів здійснюється на сьогодні переважно юрисдикційними органами. Проте поряд з ними все більше використовуються також позаюрисдикційні засоби. Вони до того ж становлять можливості для врегулювання та вирішення правових спорів, але такі органи не є органами державної влади або такими, що діють від імені держави.

В Україні діють два типи позаюрисдикційних органів врегулювання та вирішення спорів: традиційні – третейські суди, комісії з трудових спорів (КТС) та альтернативні традиційним – АВС.

Третейські суди та КТС не є юрисдикційними органами і не входять до системи загального судочинства, мають нормативно визначену компетенцію в галузі захисту прав. Третейський суд фактично є органом добровільної юрисдикції, спір до нього може бути переданий на розгляд виключно у добровільному порядку за наявності між сторонами третейської угоди.

КТС, навпаки, має виключні повноваження з вирішення певної категорії спорів, а саме, трудових спорів. Характерною особливістю КТС є те, що, хоча вони і не підпадають під визначення юрисдикційного органу, є обов'язковим первинним органом з врегулювання та вирішення трудових спорів для визначеної категорії працівників. КТС не є органом добровільної юрисдикції, врегулювання та вирішення певної категорії спорів є обов'язковим для визначеної категорії осіб у визначених випадках як першої інстанції.

Засоби Альтернативного врегулювання спорів (АВС) є принципово новими для України. Вони поступово запроваджуються для врегулювання та вирішення спорів та набувають поширення в Україні, хоча жоден з них не є досі легітимізованим. Не дивлячись на це, наприклад, процедура медіації активно та ефективно впроваджується в юридичну практику України останніми роками. Тому вже на цьому етапі є вкрай необхідним ґрунтовний аналіз та наукове вивчення АВС, а також визначення сфер їх застосування та перспектив розвитку, оскільки такі засоби створюють можливість застосування альтернативності у вирішенні правових спорів, тобто замість звернення до традиційних засобів вирішення спору, вирішити спір за допомогою одного із способів АВС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громадська організація «Національна асоціація медіаторів України». Офіційний веб портал. URL: <http://namu.com.ua/>.
2. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. № 1701-IV. Офіційний веб портал. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1701-15/print1510046825660034>
3. Про медіацію: Проект Закону України від 19.03.2015 року. Офіційний веб портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558
4. Кодекс законів про працю України. Офіційний веб портал. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08/print1510046825660034>
5. Конвенція про урегулювання інвестиційних спорів між державами і фізичними та юридичними особами інших держав. Офіційний веб портал. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_060

6. Луцишин Г.І. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. [для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України] / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.
7. Медиация в практике нотариуса; отв. ред. С.К. Загайнова, Н.Н. Тарасов, В.В. Ярков. М.: Инфотропик Меди: б.т., 2012. 336 с.
8. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник; за ред. А.С. Довгерта і В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2012. 376 с.
9. Мовчан О.В. Неюрисдикційна форма захисту житлових прав дитини. Цивільне право та цивільний процес. 2015. №4 (41). С. 58–63.
10. Рекомендація № R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах. Офіційний веб портал. URL: http://sc.gov.ua/ua/rekomendaciji_komitetu_ministriv_radi_jevropi.html
11. Рекомендація N R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах. Офіційний веб портал. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_828
12. Рекомендація № R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах. Офіційний веб портал. URL: http://sc.gov.ua/ua/rekomendaciji_komitetu_ministriv_radi_jevropi.html
13. Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами-приватними особами. Офіційний веб портал. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B).
14. Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах. Офіційний веб портал. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B).
15. Слісаренко А.Я. Передумови виникнення комісій по трудових спорах. Форум права. Електронне наукове фахове видання. 2013. №2. С. 513–522.
16. Слюсар А.М. Загальні принципи створення і функціонування комісій по трудових спорів. Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків, 2014. Вип. 126. С. 85–91.
17. Спектор О.М. Особливості розвитку та застосування альтернативних способів вирішення цивільно-правових спорів в Україні. Український часопис міжнародного права. 2013. № 1. С. 135–140.
18. Сучасний словник цивільно-правових термінів. Серія «Юридичний радник». Х.: «Страйд», 2005. 224 с.
19. Український центр медіації (УЦМ). Офіційний веб портал. URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua/pro-tsentr/misiia-i-zadachi-tsentru>.
20. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. 3-тє видання., перероб. і допов.; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданника. К: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.

REFERENCES

1. “Public organization “National Association of Mediators of Ukraine”, Official web-portal, available at: <http://namu.com.ua/>.

2. “On Domestic Arbitration Courts”: Law of Ukraine dated 11.05.2004 No 1701-IV, Official web-portal, available at: [/http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1701-15/print1510046825660034](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1701-15/print1510046825660034).
3. “On Mediation ”: Draft Law of Ukraine dated 19.03.2015, Official web-portal, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558.
4. “The Labor Code of Ukraine”, Official web-portal, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08/print1510046825660034>.
5. “Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Natural and Juridical Persons of Other States”, Official web-portal, available at: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_060
6. Lutsyshyn, H.I. (2015), *Konfliktolohiia ta teoriia perehovoriv : navch. posib. dlia studentiv, aspirantiv i vykl. vyshch. zakl. osvity Ukrainy* [Conflict resolution study and negotiation theory: study guide for students, postgraduate students and instructors of higher education institutions of Ukraine], Vyd-vo Lviv. politekhniki, Lviv, Ukraine.
7. Zahaynova, S.K., Tarasov, N.N. and Yarkov, V.V. (2012), *Mediatsiya v praktike notariusa* [Mediation in notary practice], Infotropik Medi: b.t., Moscow, Russia.
8. Dovhert, A.S. and Kysil, V.I. (2012), *Mizhnarodne pryvatne pravo. Zahalna chastyna: pidruchnyk* [International private law. General part: textbook], Alerta, Kyiv, Ukraine.
9. Movchan, O.V. (2015), “Non-juridical form of protection of child’s housing rights ”, *Tsyvilne pravo ta tsyvilnyi protses*, no. 4 (41), pp. 58–63.
10. “Recommendation No. R (86) 12 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Measures to Prevent and Reduce the Excessive Workload on the Courts”, Official web-portal, available at: http://sc.gov.ua/ua/rekomendaciji_komitetu_ministriv_radi_jevropi.html
11. “Recommendation No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Mediation in Penal”, Official web-portal, available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_828.
12. “Recommendation No. R (98) 1 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Family Mediation”, Official web-portal, available at: http://sc.gov.ua/ua/rekomendaciji_komitetu_ministriv_radi_jevropi.html.
13. “Recommendation Rec (2001) 9 of the Committee of Ministers to Member States on Alternatives to Litigation between Administrative Authorities and Private Parties”, Official web-portal, available at: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B).
14. “Recommendation Rec (2002) 10 of the Committee of Ministers to Member States on Mediation in Civil Matters”, Official web-portal, available at: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B).
15. Slisarenko, A.Ia. (2013), “Prerequisites for initiation of labour disputes committees”, *Forum prava. Elektronne naukove fakhove vydannia*, no. 2, pp. 513–522.
16. Sliusar, A.M. (2014), “General principles of elaboration and functioning of labour disputes committees”, *Problemy zakonnosti : zb. nauk. prats* [Problems of legality: collection of sc. papers], Kharkiv, Iss. 126, pp. 85–91.
17. Spektor, O.M. (2013), “Special aspects of the development and application of alternative ways to settle civil disputes in Ukraine”, *Ukrainskyi chasopys mizhnarodnoho prava*, no. 1, pp. 135-140.

18. (2005), *Suchasnyi slovnyk tsyvilno-pravovykh terminiv. Seriiia «Yurydychnyi radnyk»* [Modern Dictionary of Civil Terms. Series “Legal counselor”], «Straid», Kharkiv, Ukraine.
19. “Ukrainian Mediation Center (UMC)”, Official web-portal, available at: <https://ukrmediation.com.ua/ua/pro-tsentr/misiia-i-zadachi-tsentru>.
20. Dzera, O.V., Kuznietsova, N.S. and Maidannyk, R.A. (2010), *Tsyvilne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: pidruchnyk* [Civil Law of Ukraine. General part: textbook], 3d revised edition, Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2018-2-02>

УДК 342.56:343.35:35.08

ДОСТУПНІСТЬ ПРАВОСУДДЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ СУДОВОЇ ВЛАДИ ЯК КЛЮЧОВІ ПАРАМЕТРИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА У ВІДКРИТОМУ ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Макаренков О.Л., к.ю.н., доцент

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
almak17@ukr.net*

У статті розкрито сутність ідей доступності правосуддя та ефективності судової влади як ключових параметрів антикорупційних трансформацій публічного права у відкритому громадянському суспільстві. Підкреслено, що конкретний зміст деталей кожної функції судової влади визначається в процесуальних законах. Їх практичне вираження наповнюється обставинами справ, які суд готує до розгляду, розглядає і за якими приймає рішення. Аргументовано, що довіра суду як підсумковий принцип є безпосереднім індикатором відповідності правосуддя та інших функцій суду цілям соціального розвитку, а також опосередковано свідчить про ефективність парламенту і органів виконавчої влади як на найвищому, так і на місцевому рівнях. Акцентовано увагу на тому, що антикорупційні трансформації в напрямі відкритості правової системи в сегменті правосуддя публічної правової сфери вимагає дотримання не тільки таких масштабних принципів у роботі судів, як верховенство права, справедливість, рівноправність і законність, але також забезпечення доступності та ефективності правосуддя, незалежності, неупередженості та сумлінності суддів, об'єктивності, всебічності, обґрунтованості їх рішень і ін.

Ключові слова: антикорупційні трансформації, відкрите суспільство, довіра, доступність, ефективність, права людини і права суспільства, правова цінність, правосуддя, суд, судочинство.

ACCESSIBILITY OF JUSTICE AND THE EFFICIENCY OF THE JUDICIARY AS KEY PARAMETERS OF ANTI-CORRUPTION TRANSFORMATIONS OF PUBLIC LAW IN OPEN CIVIL SOCIETY

Makarenkov O.L.

*Zaporizhzhya National University, str. Zhukovsky, 66, Zaporizhzhya, Ukraine
almak17@ukr.net*

The article describes the accessibility and effectiveness of justice as general legal values, which are necessary conditions for the openness of the legal system. It is emphasized that the specific content of the details of each judiciary function is determined in procedural laws. Their practical expression is filled with the circumstances of the cases that the court prepares for consideration, examines and on which it makes decisions. It is argued that confidence to court as a final principle is a direct indicator of the justice and other court functions adequacy to the goals of social development. It was also explained that trust trial indirectly shows the effectiveness of parliament and executive bodies both at the highest and local levels.

It is established that confidence to the courts requires that journalists help explain to citizens how the courts work, rather than being content with reporting naked facts, distorting them or filing them haphazardly. They should analyze and explain the role of courts in the system of state power, maximally contribute to a deeper understanding of the need for a decision in a democratic state. It is apprehended